

Hollola Kirkkailanmäki

Rautakautisen ja keskiaikaisen hautapaikan
ympäristön koekaivaus 13.-17.7.1987

Anna-Liisa Hirviluoto

(Koonnut Katja Vuoristo 2010)

MUSEOVIRASTO

Sisällysluettelo

Arkisto- ja rekisteritiedot	2
Johdanto	3
Sijainti.....	3
Maasto.....	4
Tekniikka.....	4
Kaivauksen kulku	5
Karttaluettelo	8
Kartat	9

Arkisto- ja rekisteritiedot

Anna-Liisa Hirviluoto etsi vuonna 1987 koekaivausten avulla Kirkkailanmäen ympäristöstä rautakautista asuinpaikkaa, joka liittyisi kalmistoalueeseen. Kaivauksilla teknisenä apulaisena toiminut Jaana Riikonen on kirjoittanut tutkimuksista luonnoksen, mutta varsinainen kaivausraportti on jäänyt kirjoittamatta. Yleiskartta on piirretty puhtaaksi, sen sijaan tasokartasta on ainoastaan originaali. Mustavalkokuvat ja -negatiivit ovat luetteloimatta.

Kirkkailanmäen raporttiluonnos ja kartat on koottu yhteen vuonna 2010, kokoojana on ollut Katja Vuoristo. Raporttiin on lisätty arkisto- ja rekisteritiedot sekä sisällysluettelo. Kohteen arkistotietoihin on merkitty myös tiedot kaivausten jälkeisistä tutkimuksista ja löydöistä.

Helsingissä 1.11.2010

Katja Vuoristo, FM

Kohteen tiedot

Kohde: Hollola Kirkkailanmäki

Tutkimus: Koekaivaus rautakautisen kalmistoalueen ympäristössä

Toteuttaja: Museoviraston arkeologian osasto

Kaivauksenjohtaja: Anna-Liisa Hirviluoto

Kenttätyöt: 13.–17.7.1987

Tutkimusraportti: Anna-Liisa Hirviluoto 1987 (koonnut Katja Vuoristo 2010), Museoviraston arkeologian osaston arkisto

Peruskartta: 213312 Sairakkala

Koordinaatit: pkoo: 6764723, ikoo: 3416244, Z/m.mpy alin: 125,00, ylin: 130,00

Kuvat: Mustavalkonegatiivit, ei luetteloitu

Kaivauslöydöt: ei tiedossa

Kohteen tutkimukset:

1935 Jorma Leppäaho, kaivaus

1936 Helmer Salmo, kaivaus

1962 Pirkko-Liisa Lehtosalo, inventointi

1963 Anna-Liisa Hirviluoto, tarkastus

1978–79 Anna-Liisa Hirviluoto, kaivaus

1979 Jussi-Pekka Taavitsainen, koekaivaus

1988 Hannu Poutiainen, inventointi

1989 Sirkka-Liisa Seppälä ja Maija Tusa, koekaivaus

1991 Sirkka-Liisa Seppälä, kaivaus

2004 Antti Bilund, inventointi

Muut löydöt:

KM 10048 Pari soikeita kupurasolkia

KM 10137 Kalmistolöytö

KM 10143 Kuolaimet

KM 20450 Kalmistolöytöjä

KM 21112 Kalmistolöytöjä

KM 25061 Löytöjä

KM 26715 Asuinpaikkalöytö?

Tiivistelmä: Kirkkailanmäen kalmisto sijaitsee Hälvälän koulusta noin 300 metriä lounaaseen Koskimyllyn paikallistien molemmilla puolilla. Paikalta tunnetaan yli 130 ruumishautaa, joista suurin osa on todettu tutkimuksissa esineettömiksi. Haudoista löytyneet harvat esineet ajoittuvat ristiretkijälle ja varhaiskeskiajalle. Ruumishautojen päältä on löydetty myös useiden polttohautausten jäännöksiä. Paikannimien perusteella on otaksuttu, että kalmistoon saattaisi liittyä myös kirkonjäännöksiä.

Kalmistoalueen ympäriltä on etsitty siihen liittyvää rautakautista asuinpaikkaa koekaivauksin vuosina 1979 ja 1987, mutta asuinpaikkaan viittaavia rakenteita tai kulttuurikerroksia ei ole paikalla havaittu.

1. JOHDANTO

Hollolan Kirkk'ailanmäellä on kaivettu useampaan otteeseen myöhäisrautakautisia ja varhaiskeskiaikaisia ruumishautoja, joiden perusteella lähistöllä pitäisi olla myös esihistoriallisen asutuksen jäänteitä. Viitteeksi tästä arveltiin maisteri Kai R. Lehtosen v. 1979 (12.5., 21.5., 31.5. ja 12.6.1979) ottamissa ilmakuvissa näkyneitä outoja neliömäisiä kuvioita. Kuviot sijoittuivat Kirkk'ailanmäen etelä- ja lounaispuoleiselle pellolle, jossa Jussi-Pekka Taavitsainen teki koekaivauksia 13.9.1979. Hänen havaintojensa mukaan paikalla ei ollut mitään rautakautiseen asutukseen viittaavaa.

Hollolan kotiseutuyhdistys ry. tarjosi kuitenkin mahdollisuuden jatkaa koekaivauksia ilmakuvan arvoituksen selvittämiseksi ja kalmistoa ympäröivän maiseman inventoimiseksi. Kaivauksia johti maisteri Anna-Liisa Hirviluoto, ja teknisenä apulaisena toimi Hollolan kotiseutuyhdistyksen palkkaama Huk Jaana Riikonen. Kotiseutuyhdistyksen jäseniä ja muita arkeologian harrastajia osallistui kaivauksiin ruokapalkalla – kotiseutuyhdistys järjesti ilmaisen ruokailun kaivajien tukikohtana toimineeseen Pentti Eskolan latoon. Vapaaehtoisina kaivajina oli päivittäin töissä keskimäärin kahdeksan henkeä. Ahkerien kaivajien ja sateettoman sään ansiosta ehdittiin viikon aikana kaivaa kuudessa kohteessa eri puolilla aluetta.

2. SIJAINTI

Kaivauspaikka sijaitsee n. km Hollolan kirkolta etelään Majaan tilan maalla. Hämeenlinna-Lahti -tie on n. 450 m Kirkk'ailanmäestä pohjoiseen. Melkein puroksi kutistunut Autjoki virtaa Koskimyllynjoki- nimisenä n. 200 m:n päässä etelässä. Vanha luode-kaakko-suuntainen kylätie kulkee Kirkk'ailanmäen harjalla halkaisten ruumiskalmiston; kaikki koekaivaukset tehtiin tien eteläpuolelle.

3. MAASTO

Kirkk'ailanmäen maaperä on hiekkapitoista, mutta lounaaseen viettävä, salaojitettu pelto on savista. Vain lähellä Autjokea on pellossa hiekkapitoinen vyöhyke, jonne tehtiin koekuopat 2 ja 3. Joki virtaa syvässä uomassa, jossa kasvaa nykyisin runsas lehtipuusto ja joka on muutenkin rehevän kasviston peitossa. Autjoesta tässä kohden käytetty Koskimyllynjoki-nimitys viittaa joen partaalla aikaisemmin olleeseen myllyyn ja lautasahaan, ja joessa on vieläkin pieni koski.

4. TEKNIikka

Tutkimuskohteeksi valittiin Kirkk'ailanmäen etelä- ja lounaispuolella oleva peltoalue, joka koillisessa rajoittuu kylätiehen ja kalmistoon, lounaassa Autjokeen (Koskimyllynjoki). Peltoon tehtiin koekaivauksia viiteen eri kohtaan. Lisäksi kaivettiin yksi koekuoppa viereiselle Thomssonin tontille.

Koska pellossa oli paras kasvukausi meneillään, yritettiin kaikissa toimissa välttää tarpeetonta viljan tallomista ja tuhoamista. Pintatason kaivuu tapahtui lapiolla, mutta savikokkareet hienonnettiin varmuuden vuoksi pelkalla. Syvemmillä kaivettiin yleensä pelkalla. Kaikki kaivettu maa pantiin suojamuovien päälle, josta se oli helppo lapioida takaisin kuoppaan. Löydöt otettiin talteen koekuopittain, ja kuopan syvyys määräytyi sen mukaan, milloin kova maa tuli vastaan. Punnituskonetta käytettiin vain koealue 5:ssä, jossa oli rikkoontunut ruumishauta. Tämä oli myös ainoa kaivausalue, josta piirrettiin tasokartta MK:ssa 1:20. Muut tutkimuskohteet merkittiin yleiskarttaan MK:ssa 1:2000.

Lehtosen ottamissa väärävarikuvissa näkyvien neliöiden paikallistamisessa pellostä auttoi maanmittausteknikko Matti Kymäläinen Hollolan kunnan kaavoitustoimistosta. Väärävarikuvasta etsittiin kiinnekohtia (puhelinpylväitä, rakennuksia, puita ym.), jotka olivat paikallistettavissa maastossa niin, että pisteiden väliset eri suunnilta tulevat suorat leikkaavat kohteen (ks. s.). Koska

kuva oli otettu viistosti, oli paikantamisessa arvioitava myös tästä aiheutuva virhe. Tasaisessa maastossa vinokuvan maastovirhe on vähäinen, mutta kun kyseessä on viettävä maa, kuten tässä tapauksessa, virhe on huomioitava.

5. KAIVAUSTEN KULKU

Koeoja 1

Ensimmäinen koeoja tehtiin pellon ylärinteeseen 20 m:n päähän kylätiestä. Pohjois-etelä -suuntaisen ojan koko oli 2 x 1 m ja se kaivettiin 42 cm:n syvyyseksi. Peltomullan paksuus oli n. 30 cm, sen alla oli savi. Löytöjä ei tullut eikä ojaa valokuvattu.

Koekuopat 2:1 ja 2:2

Lähimmäksi Autjoen uomaa, pellossa olevalle hiekkapatjalle, kaivettiin lähekkäin kaksi koekuoppaa, joiden koko oli 1 x 1 m. Kuopat olivat pohjois-etelä -linjassa. Multakerroksen paksuus oli 25-30 cm ja sen alla oli ruosteläikkäistä hiesua. Pohjoisempänä ollut kuoppa 2:1 kaivettiin 40-45 cm:n syvyyseksi, eteläinen kuoppa 2:2 35-40 cm:iin. Löytöinä saatiin vain lasinpala ja muutama hiilenhippu, joita ei otettu talteen. Hiesussa näkyi pieniä tummia läikkiä, jotka ovat mahdollisesti heinäseipäitten jälkiä. Koekuoppia ei valokuvattu.

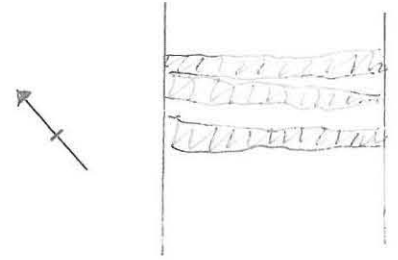
Koekuoppa 3

Kolmas koekuoppa tehtiin peltotien reunaan, viljapellossa olleen pienen perunamaan päähän. Kuoppa oli edellisten kanssa samassa linjassa ja 1 x 1m:n kokoinen. Se kaivettiin muuten 30 cm:n syvyyteen, paitsi koilliskulmasta, joka tutkittiin 40-45 cm:iin asti. Multakerroksen paksuus oli 23-26 cm ja sen alla oli hietta. Löytöinä saatiin muutama tiilenpala. Kuoppaa ei valokuvattu.

Kartan mukaan
 ojan syvyys on
 noin 24 m

Koeojat 4:1 ja 4:2

Koeoja 4:1 sijaitsi peltorinteessä n. 100 m Kirkk'ailanmäen la-
 dosta etelä-lounaaseen ja 42,3 m Majamaan pellon kaakkoisrajasta
 luoteeseen. Oja oli metrin levyinen ja 15 m pitkä. Peltomullan
 vahvuus oli koko ojan pituudelta 28 cm. Pohjataso saavutettiin
 ojan lounaispäässä 50 cm:n syvyydessä, jossa maa oli juovikasta
 savea. Koillisessä hiekan- ja savensekainen pohjataso tuli vas-
 taan 40 cm:ssä, samoin keskellä ojaa, mutta siinä maa oli pelk-
 kää savea. Peltomullasta löytyi hieman palanutta savea (ehkä
 tiiltä) ja ns. punasavea (?) sekä keramiikkaa (mahdollisesti
 nuorta). Keramiikkaa löytyi enemmän koillisosasta, ja se otettiin
 talteen. Ojan pohjatasossa 1,3 m lounaispäädyssä koilliseen kulki
 58 cm leveä savijuova (ks. oheinen piirros).

Koeoja 4:2 vedettiin edellisen kanssa samansuuntaisena sen kaak-
 koispuolelle 8 m:n päähän. Ojan leveys oli 1 m ja pituus 10 m.

Koealue 5

Vanhan kaivausalueen viereen pellon länsinurkkaan avattiin lounais-koillis-suuntaisen peltotien reunaan 3 x 1,85 m:n kokoinen ala, jota kaivettiin n. 10 cm:n tasoina. Toisessa tasossa tuli esiin pohjois-etelä -suuntainen haudankuva, jolloin kaivausalueetta levennettiin 2,5 m:iin, jotta haudan pohjoispääty olisi saatu esiin. Koko kaivausalueelta löytyi irrallisia luunpalasia, jotka olivat peräisin jo aiemmin rikkoontuneesta ruumishaudasta (tai -hautoista). Näitä luita ei otettu talteen, vaan ne kätkettiin kaivantoa täytettäessä takaisin maahan. Tasokarttaan merkityt löydöt (luuta ja arkunpuuta) säilytettiin. Puhdas pohjäsavi tuli vastaan jo 15-20 cm:n syvyydessä pintatasosta. Koealue vaaittiin ja siitä piirrettiin tasokartta.

Koekuoppa 6

Viimeinen koekuoppa tehtiin Thomssonin tontille 1,5 m rajakiveystä pohjois-luoteeseen n. 10 m:n päähän koealueesta 5. Kuopan koko oli 2 x 1 m. Sen keskellä oli suuri maakivi, ja 25 cm:n syvyydessä oli kiveystä sekä erilaisia nykyajan jäännöksiä (mm. suutarin työkaluja).

Karttaluettelo

Karttatyyppi	Aihe	Mk	Piirtäjä	Koko	Sivunro
Yleiskartta		1:1000	Sirkka-Liisa Seppälä	A3	9
Tasokartta, originaali	Koekaivausalue 5, taso 3.	1:20	Jaana Riikonen	A3	10

HOLLOLA, Untila, Kirkkailanmäki
A.-L. Hirviluoto 1987

Yleiskartta 1:1000
Kp=129.16 mmpy, pl.114

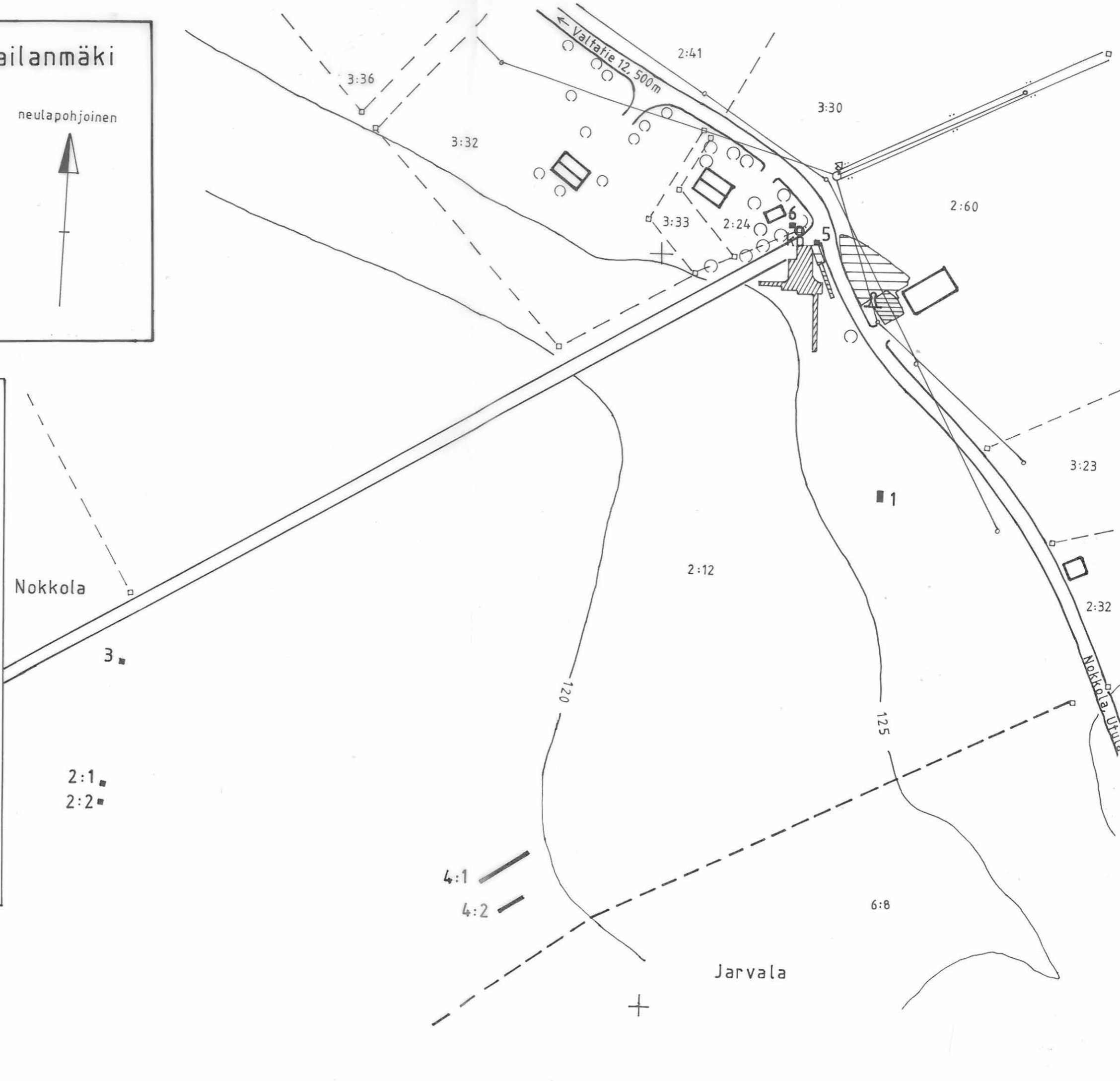

Piirt. S.-L. Seppälä

neulapohjoinen

- koekaivaus 1987
- kaivaukset 1978-79
- kaivaus 1936
- kaivaus 1935
- kp=129.16 mmpy; pyykki
- kalmiston muistomerkki
- kylänraja
- tila ja numero
- peruskoordinaatti

6764 60.0 +
2578 20.0 +

Ilmuus ryiden reunat

